

К. г. н., Ярьоменко С. Г.

Одеська національна академія харчових технологій, Україна

Теоретичні аспекти вивчення рекреаційно-туристичних систем та їх ресурсної складової

Туризм як галузь економіки є специфічною сферою, що одночасно вміщує в собі галузі виробничої та невиробничої сфери, одночасно класифікуючи його як сферу обслуговування, тобто галузь невиробничої сфери. Щепанський Е.В. [5] вміщує в функціонально-галузеву структуру туристично-рекреаційного комплексу безпосередню обслуговуючі галузі (санаторно-курортна, туристично-пізнавальна, спортивно-оздоровча та ін.) та галузі господарського забезпечення, що поділяються на три підсистеми: об'єкти виробничої сфери (промислові, сільськогосподарські, будівельні), невиробничої сфери (туристичні організації, заклади засобів розміщення та харчування) та об'єкти інформаційного обслуговування (рекламні агентства, зв'язку).

Основу поняття «рекреаційних комплексів» закладають теоретичні напрацювання В.С. Преображенського, який розглядає територіальну організацію рекреаційного господарства на основі концепції територіальних рекреаційних систем[4]. Рекреаційні комплекси є складовою частиною територіальних рекреаційних систем, які виділяються на регіональному рівні, мають риси складної ієрархічної системи, динамічної та відкритої. Кожен елемент територіальної рекреаційної системи взаємопов'язаний з рекреаційними комплексами, які в той же час впливають на територіальну рекреаційну систему, забезпечуючи її функціонування.

В цілому, рекреаційну систему складають ресурсні елементи: природні та антропогенні (культурно-історичні) ресурси, а також інфраструктура, яка забезпечує функціонування сфери послуг у цілому [2].

Рекреаційно-туристичну систему можна розглядати на різних територіальних рівнях: від макрорегіонального – у вигляді рекреаційних регіонів, туристичних макрорегіонів до мікрорегіональних – у вигляді точкових об'єктів рекреації – окремих підприємств, що забезпечують рекреаційну діяльність.

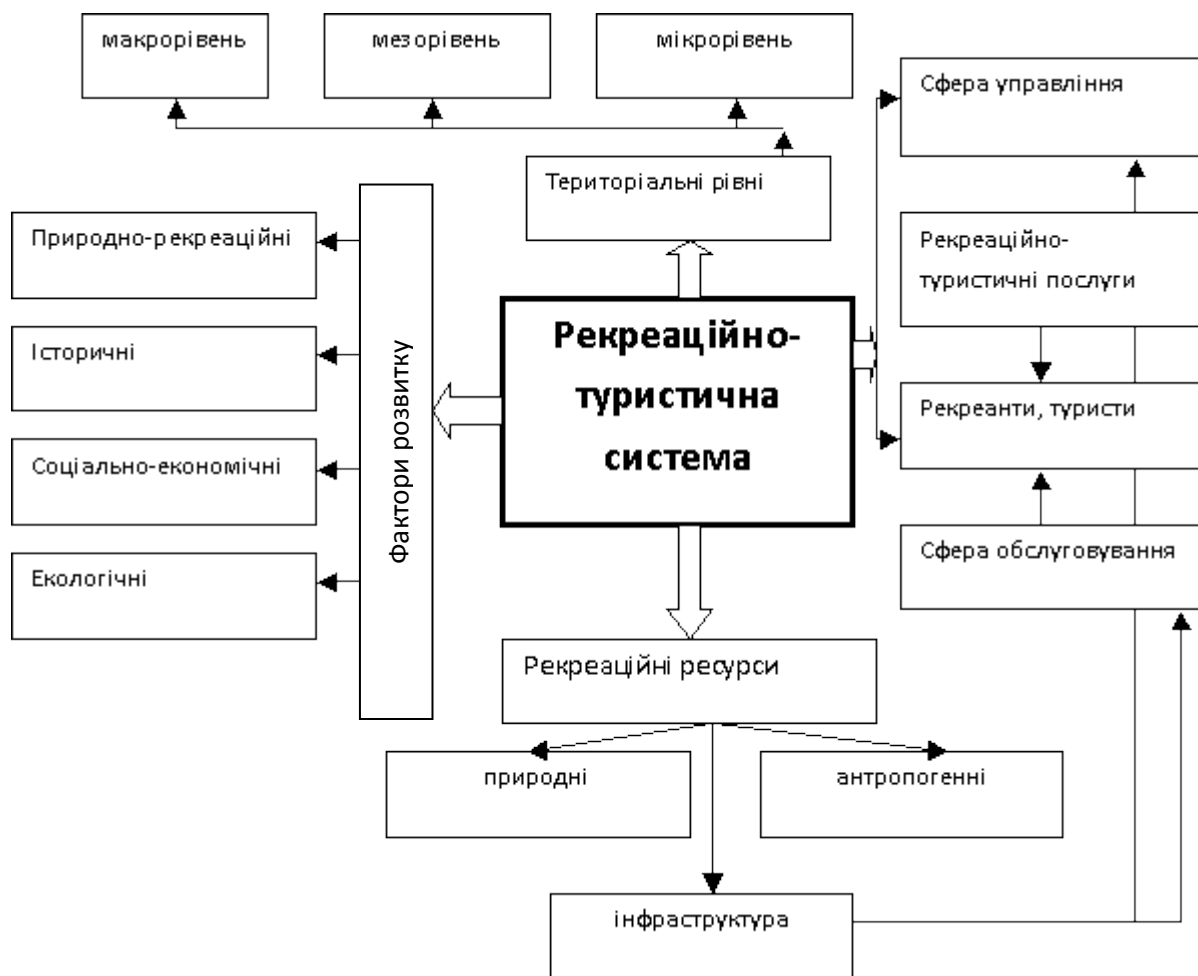

Рис. 1. Рекреаційно-туристична система та її складові

Рекреаційно-туристична система (РТС) забезпечує потребу у рекреації як рекреантів, так і туристів, які відновлюють фізичний та психологічний стан. Продуктом, що надається рекреантам, є послуга (туристичний продукт) або ширше – рекреаційно-туристичні послуги.

Розвиток, динаміка, стан рекреаційної системи безпосередньо залежать від факторів розвитку: природно-рекреаційних, історичних, соціально-економічних, екологічних.

Природно-рекреаційні фактори розвитку є базою формування рекреаційно-туристичної системи. Неприятливі кліматичні умови, дефіцит водних ресурсів, несприятливі природні процеси, нестача ресурсів для розвитку лікувально-оздоровчого туризму (мінеральні води, лікувальні грязі) є детермінантами розвитку рекреаційно-туристичної системи, одночасно формують спеціалізацію РТС.

Історичні умови розвитку суспільства впливають на процеси формування рекреаційного господарства, виділення сфери послуг. Значною мірою фактори пов'язані з соціально-економічним розвитком території. Значно вищий розвиток країни або території сприяє формуванню багатогалузевого господарства, а високі соціальні стандарти життя сприяють значній рекреаційній мобільності населення, вищій культурі відпочинку, активного залучення територій для потреб рекреації населення.

Ж. М. Міосек виділив етапи освоєння рекреаційного простору, у яких важливими елементами вважає природні рекреаційні ресурси та транспорту доступність (у даному випадку – як елемент інфраструктури) [2]. На кожному етапі розвитку відбувається зростання рекреаційного навантаження, зростання важливості екологічного чинника – від перенесення екологічно брудних виробництв з районів з високим рівнем рекреації до менш привабливих з рекреаційної точки зору до планування розвитку територій, їх безпосереднього управління.

Концептуально-понятійна система застосовується в науці для виділення та структурування поняття, його дотичних чи близьких понять, опрацювання та унаочнення процесів чи структур, що мають розмитий характер при термінуванні певного поняття, явища, об'єкту тощо. Для цього необхідно розглянути теоретико-методологічні напрацювання в галузі економічних та географічних наук, сформулювати загальні принципи виділення рекреаційно-туристичного комплексу, склад та структуру цього поняття.

Отже, принципами виділення рекреаційно-туристичної системи є:

- територіальність;
- наявність природних ресурсів;
- наявність культурно-історичних та етнічних ресурсів;
- створена інфраструктура;
- базова соціально-економічна система [1].

Розглянемо кожен принцип окремо. Рекреаційно-територіальна система прив'язана до території, має межі, тому дискретна. Нехтування принципом територіальності створює проблеми формування та розвитку засобів переміщення туристів, подальшого планування та розвитку рекреаційних територій. Наявність природних та культурно-історичних і етнічних ресурсів є основою для розвитку туризму взагалі. Незалежно від того, на якому рівні освоєні ці ресурси, вони складають рекреаційно-туристичний потенціал території, що використовується або може використовуватись у туристичній діяльності. Ще одним аспектом територіальності є можливість виділення комплексів за масштабами: локальний, регіональний (мікро-, мезо-, макрорівень).

Необхідність транспортних шляхів, засобів розміщення та харчування, засоби зв'язку полягають у можливості переміщення та розміщення туристів, які на певний термін зупиняються в рекреаційних територіях або територіях, де концентруються культурно-історичні ресурси.

Наявність інфраструктури створює як передумови для розвитку туризму, так і формує умови переміщення туристів, складає основу туристичної логістики. Туристична галузь у даному випадку з одного боку спирається на існуючу транспортну систему, мережу закладів гостинності, так і сприяє появі нових закладів гостинності (ресторанно-готельна сфера), модернізації транспортної системи та засобів зв'язку, а також формуванню нових логістичних маршрутів. Таким чином, туристичну індустрію можна розглядати в якості мультиплікатора, що створює умови для подальшого розвитку регіону.

Соціально-економічна система є відображенням історично сформованої територіальної організації суспільства, що складається з таких елементів: природні, соціальні, економічні, політичні. Кожен з елементів складається з груп піделементів. Соціально-економічна система найбільший вплив має на туризм з точки зору специфіки системи розселення, демографічних, етнорелігійних характеристик, соціальної інфраструктури, наявності промислових комплексів чи промислових пунктів, центрів, що безпосередньо співпрацюють з туристичною галуззю, а також адміністративно-територіальна організація країни, рівень економічного розвитку, сприятливий інвестиційний клімат тощо.

Основаючись на вище зазначених підходах, теоретичних та методологічних засадах, розглядаємо рекреаційно-туристичну систему як динамічну систему, що має межі, дискретна, багатокomпонентна, має територіальну прив'язку і значною мірою залежить від територіальної організації суспільства.

Література:

1. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. – К.: КНУ, 2001. – 397 с.
2. Географія туризму: ученик / кол. Авторів; под. ред. А. Ю. Александровой. – 3-е изд., испр. – М.: КНОРУС, 2010. – 592 с.
3. Любіцева О. О., Панкова Є. В., Стафійчук В. І. Туристичні ресурси України: Навчальний посібник. – К.: Альтпрес, 2002. – 369 с.
4. Мироненко Н. С., Твердохлебов И. Т. Рекреационная география. - Москва: изд-во МГУ, 1981. - 208 с.
5. Щепанський Е. В. Науково-методичні засади стимулювання розвитку туристично-рекреаційного комплексу регіону. Автореф. дис....канд. екон. наук 08.10.01 / Е.В. Щепанський; Наук.-дослід. екон. ін-т М-ва економіки та з питань європ. інтеграції України. — К., 2003. — 17 с.